

CATÀLEG DELS DIBUIXOS DEL PINTOR ENRIC MONSERDÀ I VIDAL CONSERVATS AL GABINET DE DIBUIXOS I GRAVATS DEL MUSEU NACIONAL D'ART DE CATALUNYA. UNA NOVA APORTACIÓ A L'OBRA DEL PINTOR

RAMON RIBERA GASSOL

Rafel Torrella publicava en el *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*, volum VI de l'any 1992, el catàleg dels dibuixos del pintor Enric Monserdà pertanyents al fons de l'esmentada institució;¹ seguint en aquesta línia i així tenir una referència més completa i a l'abast dels dibuixos, conservats en institucions, de l'esmentat pintor, en la primera part d'aquest estudi volem ressenyar el fons de dibuixos (en concret quaranta-cinc) que com diu l'encapçalament pertanyen al MNAC.

Enric Monserdà (Barcelona, 1850-1926)² fou un artista polifacètic (com molts d'altres dels seus contemporanis): essencialment pintor de temàtica religiosa, però alhora decorador, projectista, escultor i interessat per la fotografia;³ dels projectes decoratius i de les pintures de cavallet en realitzava estudis preparatoris (molts d'ells conservats), encara que la seva producció de pintura religiosa ens ha arribat molt minvada i gràcies als dibuixos conservats podem conèixer treballs seus (alguns de manera fragmentada) tan religiosos com de

1. TORRELLA I REÑÉ, Rafel, «Catàleg dels Dibuixos d'Enric Monserdà i Vidal, conservats a la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi», *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*, VI, Barcelona, 1992, pàgs. 137-155.
2. ELIAS, Feliu, *Enric Monserdà. La seva vida i la seva obra*, Barcelona, 1927.
3. TORRELLA I REÑÉ, Rafel, «La Fotografia com a eina d'estudi: Enric Monserdà i Vidal», *Revista de Catalunya*, núm. 35, Barcelona, 1989, pàgs. 98-109. Del mateix autor és també: «Fotografia d'estudi. La construcció de les pintures de la capella del Sagrament», *Fulls del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 42, Mataró, 1992, pàgs. 22-26. Enric Monserdà fou l'autor de la decoració (sortosament conservada i recentment restaurada) de la capella del Sagrament, que es troba ubicada en la Basílica de Santa Maria de Mataró.

caire civil; encara haguéssim estat més afortunats si s'haguessin conservat els dibuixos preparatoris de vitralls, que realitzà per a la Casa Eudald R. Amigó i Companyia d'on Monserdà en fou durant anys director artístic.

Catàleg

L'explicació descriptiva del que representa cada dibuix, és el que consta en cada fitxa identificativa del museu.

–Esbós d'una copa i d'un aparell d'illuminació. Llapis i aquarella. 222 x 245 mm, núm. inventari 8195.

–Apunts de figures. Llapis. 245 x 320 mm, núm. inventari 8196.

–Esbós d'un Sagrat Cor adorat per uns àngels. Llapis. 198 x 345 mm, núm. inventari 8197 (fig. 1).

–Esbós o projecte d'un gerro, per decorar una paret. Aquarella sobre fons verd. 294 x 207 mm, núm. inventari 8198.

–Figura de la «Fama» amb trompetes i porta agafat de la mà un àngel o putti. Llapis. 270 x 210 mm, núm. inventari 8199.

–Figura femenina, vestida amb túnica, portant un pergamí i amb l'altra escriu en un plànol vertical. Llapis 232 x 155 mm, núm. inventari 8200.

–Projecte d'una làmpara o ornament. Llapis i aquarella. 346 x 274 mm, núm. inventari 8201.

–Croquis de planta i alçat d'un monument. Basament, escultura, i columna amb capitell jònic. Llapis. 493 x 323 mm, núm. inventari 8202.

–Estudi de ropatge. Llapis conté. 408 x 380 mm, núm. inventari 8203.

–Figura d'un Sagrat Cor. Llapis. 379 x 249 mm, núm. inventari 8204.

–Croquis d'un projecte d'arrambador. Llapis i aiguada. 481 x 175 mm, núm. inventari 8205.

–Croquis d'un projecte, planta, alçat i detalls d'un monument, en la part inferior del qual hi ha una estatueta eqüestre. Llapis. 428 x 310 mm, núm. inventari 8206.

–Projecte d'un aparell d'illuminació. Llapis. 422 x 320 mm, núm. inventari 8207.

–Esbós d'un marc renaixentista, per a un quadre de Sant Josep de Calasanç. Llapis. 490 x 322 mm, núm. inventari 8208.

–Estudis de ropatges. Llapis conté. 540 x 413 mm, núm. inventari 8209-8210.

–Projecte de dos llits. Llapis i aquarella. 264 x 395 mm, núm. inventari 8211.

–Projecte de planta i alçat d'una font monumental, al darrera projectes de dos monuments funeraris. Llapis. 290 x 460 mm, núm. inventari 8212.

–Estudi per a un quadre de la Coronació de la Verge Maria. Llapis. 385 x 358 mm.

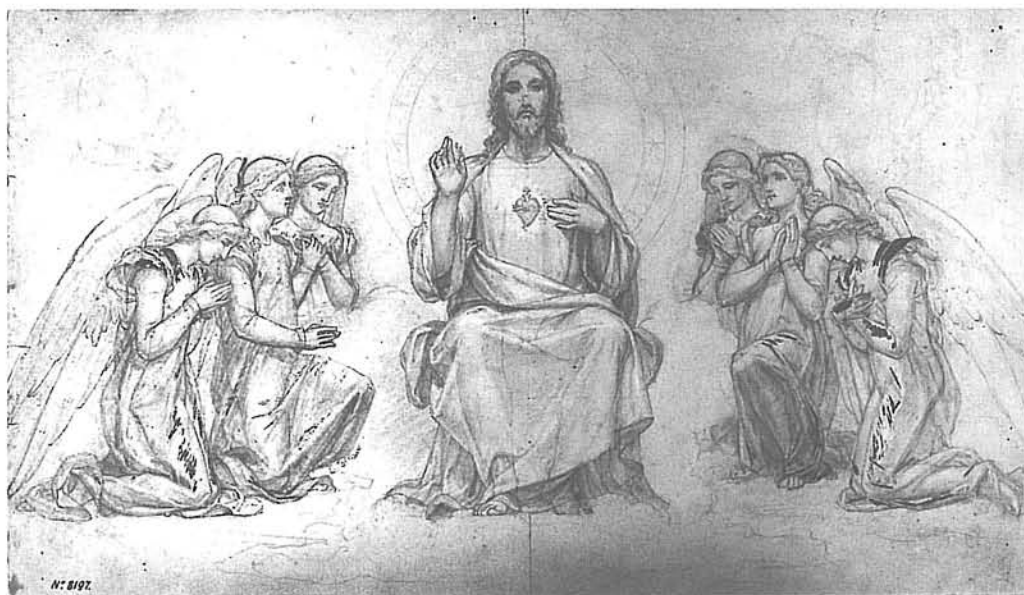

Fig. 1. Sagrat Cor adorat per un cor d'àngels (foto Calveras, Mérida i Sagristà).

–Croquis d'un projecte d'arc de triomf i llums monumentals. Llapis. 322 x 494 mm, núm. inventari 8214.

–Projecte de placa commemorativa de la Creació del Consell de Cent pel rei Jaume I. Llapis. 496 x 357 mm, núm. inventari 8215.

–La Verge de Maig. Llapis. 245 x 200 mm, núm. inventari 8216.

–Projecte de façana neogòtica. Llapis. 497 x 352 mm, núm. inventari 8217.

–Esbós d'un plafó representant la Verge de la Cinta, en les Corts de Sarrià. Llapis. 350 x 500 mm, núm. inventari 8218.

–Projecte d'un plafó esgrafiats representant Les Flors de Maig. Aquarella i gouache. 375 x 275 mm, núm. inventari 8219.

–Les muses de la Música i l'Arquitectura. Llapis. 345 x 314 mm, núm. inventari 8220.

–Prelats agenollats als peus d'un Papa, rebent la benedicció. Llapis. 406 x 474 mm, núm. inventari 8221.

–Plafó decoratiu de tema religiós. Calc al llapis. 315 x 512 mm, núm. inventari 8222.

–Projecte d'un monument, varis alçats. Llapis. 440 x 344 mm, núm. inventari 8223.

–Projecte de pintura, representant el cultiu del tabac, amb l'inscripció «Del trabajo nace el descanso». Aquarella. 425 x 473 mm, núm. inventari 8224 (fig. 2). Aquest dibuix pertany a una de les quatre grans pintures que Enric Monserdà pintà per decorar el menjador de la Casa Gener, anomenat també «palau Gener» a l'Arboç (Tarragona), per encàrrec de «l'indiano o americano» arbocenc Josep Gener i Batet.

Fig. 2. Esbós d'una pintura, representant el cultiu del tabac (foto Calveras, Mérida i Sagristà).

-Esbós de pintura, representant la Sagrada Família. Aquarella i Oralina. 452 x 545 mm, núm. inventari 8226.

-Projecte de tapís, representant costums antigues catalanes. Llapis i aquarella. 457 x 629 mm, núm. inventari 8227.

-Projecte de tapís, benedicció d'una primera pedra. Llapis. 580 x 524 mm, núm. inventari 8228.

-Projecte de monument a Milà i Fontanals. Vilafranca del Penedès, (premiat en concurs públic). Llapis i aquarella. 626 x 465 mm, núm. inventari 8229.

-Projecte per al monument al Poeta Nacional. Llapis. 493 x 643 mm, núm. inventari 8230.

-Projecte per al monument del general Maceo? Llapis. 493 x 642 mm, núm. inventari 8231.

-Esbós/projecte per al monument de Milà i Fontanals. Llapis. 481 x 642 mm, núm. inventari 8232.

Fig. 3. Projecte de decoració mural. Museu d'Art Modern
(foto Calveras, Mérida i Sagristà).

- Projecte per a una font monumental. Llapis. 614 x 410 mm, núm. inventari 8233.
- Projecte per a un arc de triomf. Llapis. 555 x 700 mm, núm. inventari 8234.
- Projecte per una placa neogòtica en honor de Joan Martorell. Aquarella i gouache. 627x 457 mm, núm. inventari 8235.
- Projecte, creu orfebreria. Oratori Senyors Godó. Aquarella. 600 x 340 mm.
- Projecte, placa en honor de Josepa Masanes. Aquarella. 640 x 441 mm, núm. inventari 8237.
- Esbós d'una Glòria i figures d'àngels. Llapis. 488 x 590 mm, núm. inventari 8238.
- Projectes de decoració ornamental per un temple neogòtic. Llapis. 1,033 x 500 mm, núm. inventari 8239.
- Projecte per un monument. Llapis conté. 433 x 682 mm, núm. inventari 8240.
- Projecte d'un altar dedicat a Santa Eulàlia. Llapis plom. 190 x 102 mm, núm. inventari 38504. (Donatiu d'en Josep M. Puig i Cadafalch).

Una nova aportació a l'obra del pintor.

En el *Catàleg de pintura segles XIX i XX. Fons del Museu d'Art Modern*, Ajuntament de Barcelona, 1987, consta que del pintor Enric Monserdà es conserven dues pintures (en concret dos esbossos) de dos obres conegudes del pintor: *Les Bodes de Canà* (sense signar, oli sobre fusta, adquirida l'any 1928, MAM 10751) i *Nativitat* (sense signar, oli sobre fusta, adquirida l'any 1928, MAM 38100).

A aquestes pintures ara en podem afegir una altra també pertanyent al fons del museu i que fins al present estava inclosa en l'apartat de pintures anònimes (pàg. 1103), es tracta de l'obra que s'havia documentat amb el nom de *Projecte per a decoració d'altar* -sense signar, oli i or fi sobre tela, 103,5 x 50,5 cm, Dipòsit del Servei de Defensa del Patrimoni (MAM 145268) (fig. 3)-; en realitat no es tracta de cap projecte per a decoració d'un altar, sinó que correspon a un projecte de decoració mural, destinat a una de les parets de la capella de Sant Pere del Bosc o de Salou (actualment de la Mare de Déu de Gràcia) de Lloret de Mar (Girona).

La capella es troba dins de la propietat coneguda amb els mateixos noms esmentats anteriorment; segons la tradició hi hagué en aquest lloc un monestir benedictí fins l'any 1694; l'any 1860 un «indiano o americano» lloretenc Nicolau Font i Maig (1830-1908), empresari navilier,⁴ va adquirir la propietat

4. VV.AA., *Diccionari dels Catalans d'Amèrica. Contribució a un inventari biogràfic, toponímic i temàtic*, volum II, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1992, pàg. 246.

Fig. 4. Àngels nens cantors. Capella de la Mare de Déu de Gràcia. Lloret de Mar (foto Mas).

construint-hi un gran casal, l'arruïnada capella fou edificada de bell nou l'any 1867 en estil neogoticista i posada sota l'advocació de la Verge de Gràcia.

La decoració interior realitzada aproximadament entre 1898-1903 (la signatura del pintor es troba en una de les parets del cambril), fou encomanada a Enric Monserdà, alternant pintura mural (garlandes de flors i fruites, estels, àngels músics, cenefes, símbols marians, motius marins) i pintura sobre tela (àngels cantors i els Evangelistes, d'altres quadres –com els del cambril– ja no hi són, foren destruïts durant la Guerra Civil), també féu la decoració de les dos capelles laterals dedicades a Sant Nicolau de Bari i Sant Josep.

A la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi es conserven alguns dels dibuixos preparatoris de les pintures de la capella (veure estudi d'en Rafel Torrella).

L'obra del museu reproduïx una de les pintures d'un tram d'una de les parets; aquesta decoració es divideix en tres registres, el central o inferior està separat dels dos superiors per una cenefa on hi ha inscrites les primeres paraules que l'arcàngel Sant Gabriel digué a la Verge Maria en el moment de l'Anunciació: «Déu vos salve Maria». Del projecte preparatori a la pintura final hi hagueren alguns canvis molt puntuals, centrats en els dos registres superiors:

Un es refereix a la pintura dels àngels nens cantors, sentats damunt uns núvols, sostenint una partitura (escena encerclada per una motlluració), aquesta pintura fou canviada d'ubicació i fou col·locada en el lateral esquerre de la paret frontal del cor (fig. 4), mentre que en el seu lloc finalment hi foren col·locats uns altres àngels; també s'aprecien en ambdues composicions dels àngels (projecte i pintura final) algunes petites diferències.

L'altre canvi el trobem en els àngels músics de la volta, el que toca l'arpa (costat dret) el trobem ubicat a la part superior d'una de les tribunes de la capella, mentre que el que toca la pandereta (costat esquerre) el trobem ubicat a la part superior lateral d'una de les pintures dels Evangelistes (encerclats per una motlluració) en concret, Sant Joan evangelista; en els seus respectius llocs hi foren col·locats finalment uns altres àngels músics.⁵

5. Els meus agraïments al senyor Rafel Torrella, Gabinet de Dibuixos i Gravats del MNAC (Barcelona) i a la senyora Cristina Mendoza (directora del Museu d'Art Modern, MNAC).